

Hoe kan de kerk helpen?

*Inleiding Ontmoetingsavond 'Christen zijn op je werk' – Eindhoven, 18 november 2009
Door Aart van der Maarl, voorganger Chr. Ger. Kerk Eindhoven*

Algemene situatieschets werkend Nederland

Het is nog niet zoals in Scandinavische landen – zoals Noorwegen – dat zowel de man als de vrouw in het gezin moeten werken omdat er anders te weinig inkomsten zijn. Maar toch telt Nederland heden ten dage veel tweeverdieners. De situatie – vergeleken met zeg 30 jaar geleden – is ingrijpend veranderd. En op zichzelf is daar niets mis mee. Was het voorheen vooral de man die de kost verdiende, nu is ook de vrouw steeds meer in een situatie gekomen waarin ze meer financiële/economische zelfstandigheid heeft.

Ik kom nog wel eens vrouwen tegen wier man destijds alleen kostwinner was, maar die eigenlijk pas na het overlijden van hun man enigszins tot ontplooiing gekomen zijn. Zij waren voor de kinderen, voor de opvoeding, voor het werk thuis, voor de maaltijd als man lief aanschoof. Hij was hooguit die man die op zondag het vlees sneed.

Ik overdrijf natuurlijk. Er zijn ook genoeg echtparen geweest die – ondanks de traditionele rolverdeling: vader op het werk, moeder thuis bij de kinderen en het aanrecht – een prima, waardevol, tot tevredenheid stemmend leven hebben gehad. En die zijn er nog.

Niet alleen op de Veluwe, in delen van Zeeland, de Alblasserwaard of stukken van Friesland.

Degene die hier voor u staat is iemand die getrouwd is met een vrouw die lange tijd ervoor gekozen heeft haar werk te beperken tot ons eigen gezin, het huishouden. Sinds een jaar of 10 heeft ze nu ook betaald werk buitenshuis, maar nog steeds in zulk een mate dat ze (Marja is haar naam, by the way) bijna altijd thuis is als de kinderen uit school komen.

Kop thee.

De verontwaardigde verhalen over vervelende leraren aanhorend. Enz.

Maar, zoals gezegd, de maatschappij is sterk veranderd.

En dat is al een aantal decennia zo.

Dat is een gegeven.

Werk IS ook belangrijk.

Het geeft financiële mogelijkheden – er moet uiteraard brood op de plank komen -, vrouwen zijn economisch meer zelfstandig (maar je zou ook andere groepen kunnen noemen die lange tijd min of meer achter gesteld geweest zijn, zoals

mensen met een lichamelijke of geestelijke beperking), meer in zijn algemeenheid: werk geeft voldoening.

Als het goed is.

Je hebt ergens voor geleerd.

Daar loop je warm voor.

Dat vak wil je dan ook graag uitoefenen.

Werk is een groot deel van ons leven.

Degenen onder ons die de bittere pil van werkloosheid hebben gesmaakt, of degenen die door burn-out of wat ook een tijd thuis hebben gezeten, weten hoe het is om werk te moeten missen.

In het begin kan het nodig zijn.

Je moet tot rust komen.

Dat kan zelfs een hele tijd duren.

Maar voor de meesten gaat het dan op een gegeven moment toch weer kriebelen.

Je collega's zijn vanmorgen vroeg in de auto gestapt, jij loopt achter het winkelwagentje om boodschappen te doen bij de Jumbo.

Dat voelt dan niet lekker meer aan.

Werk geeft zin aan ons bestaan.

Het is niet alleen tijdgeving, maar ook een soort missie, zou je kunnen zeggen. (Tenzij je werk moet doen dat je niet leuk vindt, maar laten we hopen dat dat tijdelijk is..., het mooiste is als je baan niet alleen tijdgeving is, maar dat je er ook een soort van geroepen voor voelt.)

Ik wil het goed doen.

Ik wil beter worden in mijn vak.

Een goed product afleveren.

Ons bedrijf verder helpen opstuwten in de vaart der volkeren.

Twee aspecten dus, bij deze algemene situatieschets van werkend Nederland die ik tot nu toe genoemd heb: Nederland is voor een groot deel een land van tweeverdieners geworden (met een terecht gegroeide rol voor vrouwen) EN werken geeft zin aan ons bestaan (waarbij even verondersteld wordt dat we een baan hebben die bij ons past).

Ik zou nog een derde aspect willen noemen, en dat is het onbetaalde werk, vrijwilligerswerk.

We vinden het met zijn allen alleen maar goed dat vader en moeder alle twee verdienen.

Tenslotte moet de hypotheek wel afgelost. En zeker in deze onzekere tijden van financiële crisis en een wankele woningmarkt, mogen hier voor ons niet te veel gaten vallen, vinden we.

En dat is logisch. Je zult maar in een situatie zitten dat je al een ander huis gekocht hebt en je oude huis nog niet kwijt bent.

En we vinden het met zijn allen dus ook – zoals we net gezegd hebben – heel belangrijk dat we passend werk hebben. Waar we onze energie in kwijt kunnen, maar waar we ook energie uit krijgen.

Maar, hoe zit het met het vrijwilligerswerk, het onbetaalde werk?

Hoe zien we dat?

Hoe waarderen we dat?

En nemen we hier onze verantwoordelijkheden nog wel?

Ik doel hier even niet op wat dan - traditioneel – de huisvrouw heet.

Of de huisman, dat kan natuurlijk ook.

Dat hij/zij ervoor kiest – of zich genoodzaakt ziet - onbetaald werk thuis te doen.

Daar hebben we het zojuist al even over gehad.

Waar ik naar toe wil dat is: met de collectebus lopen voor het Rode Kruis bijvoorbeeld.

Of de kankerbestrijding.

Marja – mijn vrouw – organiseert/coördineert al jaren de ZOA acties in Eindhoven en Best.

En ze moet constateren dat het elk jaar moeilijker wordt voldoende collectanten te krijgen.

De mensen zijn druk.

Bekaf als ze uit hun werk komen.

De kinderen eisen alle aandacht op.

Er zijn grenzen.

Je kan niet altijd aan het sloven zijn.

Begrijpelijk.

Maar hoe waarderen we deze ontwikkeling?

En het is echt geen constatering van mijn vrouw alleen.

Je hoort het voortdurend, hoe moeilijk organisaties het hebben met het aantrekken van voldoende vrijwilligers.

En dan sta je soms verwonderd over hoeveel moois en goeds er op dit vlak nog altijd gebeurt – het vrijwilligerswerk in verpleeg en verzorgingstehuizen, op het voetbalveld, bij bingo avonden in het buurthuis -, maar al met al moeten we toch vaststellen dat het vrijwilligerswerk een zorgenkindje is geworden.

Ik weet niet of dit op de een of andere manier in de workshops of in de gesprekken nog terug kan komen, maar ik wilde dit punt niet ongenoemd maken.

Een aandachtspunt.

De rol van de kerk

Laten we naar de rol van de kerk gaan.

Die is nog niet zo makkelijk aan te geven vind ik.

Dat heeft voor een belangrijk deel met de veranderde samenleving te maken.

Met het feit ook dat we in een technisch hoogontwikkelde samenleving leven.

Vergelijk dat eens met vroeger.

En dan bedoel ik niet de periode toen we nog jagers en vissers waren en de vrouw ons al van verre zag aankomen, benieuwd wat we nu weer geschoten hadden om aan het spit te hangen..., ik heb het over – zeg – 50 jaar terug.

De tijd dat we nog niet met zijn allen achter de TV zaten.

Of achter de PC.

Toen er nog van die gewone beroepen waren – weet je wel -:

- Zoals de melkboer die langs kwam (de lege melkflessen weghaalde en nieuwe/volle/verse flessen neerzette)
- De kruidenier op de hoek van de straat die alle tijd had voor een praatje
- De boer die met het peerd langs de smederij kwam om het edele dier een paar nieuwe hoeven aan te meten
- De dokter die bij je aan huis kwam, ook al was het allemaal niet al te ernstig
- De monteur bij DAF die nog zonder robot werkte en moest pielen om het moertje op het desbetreffende boutje in de ruimte achter de koplamp te krijgen

De tijden zijn veranderd.

Ik ben zelf opgegroeid in de Haarlemmermeer.

Toen ik kind was en er was biddag of dankdag voor gewas en arbeid – ken je dat nog? -, dan konden we ons daar iets bij voorstellen.

Het was woensdagavond en je zat in de kerk.

Gewas was toen nog een vertrouwd woord.

De gewassen op het veld: tarwe, aardappelen, suikerbieten.

Dat moet je tegenwoordig echt even uitleggen aan de jeugd – wat dat voor een woord is (gewas) – anders kijken ze je met glazige blik aan.

Biddag/dankstond voor gewas en arbeid.

We dachten aan boer Bullik in de bank voor ons en aan timmerman Koos Griekspoor naast ons. En aan al die ander mensen – meestal mannen natuurlijk – die dingen deden die we konden begrijpen, die we konden plaatsen.

Dat is tegenwoordig heel anders.

Ik zal niet zeggen dat de benaming bidstond voor gewas en arbeid inmiddels een anachronisme is, maar een beetje gedateerd klinkt het wel.

Ook voor christenen, die op het punt van traditionele terminologie nog aardig wat aankunnen.

Veel werk – heden ten dage – staat mijlenver van de kerk af.

Ik bedoel: toen we nog de – zeg maar – ambachtelijke beroepen van de timmerman, de boer, de dokter, de notaris en de dominee hadden, lag er een lijntje met de Bijbel.

Daar komen we die beroepen OOK tegen.

Josef de timmerman, boer Boas, Lucas, de arts, Zacheüs, geen notaris natuurlijk, maar belastingambtenaar, en de dominee, daar staat de bijbel helemaal vol van (denk maar eens aan al die priesters en profeten in het O.T. En die apostelen en evangelisten in het N.T.).

Nu ben je ingenieur. Of projectmanager. Of consultant. Of helpdeskmedewerker.

We hebben toch wel een slag gemaakt met zijn allen.

Toen met de tijd van de verlichting de moderne wetenschap opkwam, en toen de periode van industrialisatie begon, kreeg de kerk natuurlijk ook allerlei schokken te verwerken (evenals de rest van de maatschappij), maar de technische ontwikkelingen van de afgelopen 50 jaar hebben er – zo schat ik in – op zijn minst net zo diep ingehakt.

Kon ik, toen ik student was en mijn C-kadet reed, zelf in principe alles repareren, dat is tegenwoordig met alle elektronica en chips uitgesloten.

Wat er tegenwoordig bij Philips of ASML gebeurt, gaat een hoop mensen boven de pet.

Mij wel in elk geval (maar goed, ik ben niet zo'n bèta, maar een taaljongen).

Natuurlijk - kun je zeggen – zijn we daar met zijn allen in gegroeid.

Weet je nog, je eerste computer?

Wat een wonder van techniek dat was?

Inmiddels kijken we van een hoop dingen niet meer op.

Voor een deel zijn we zelfs handig geworden met allerlei apparaten.

We redden ons.

En het stuk dat we niet begrijpen, dat laten we dan maar bij de hoogvliegers, de mensen die daar wel sjoerge van hebben of daar zelfs hun beroep van gemaakt hebben.

Wat heeft de kerk – in deze tijd van informatietechnologie, NASA ruimtevaartprogramma's en een deeltjesversneller in Basel om het (hoe heet het ook al weer te vinden... Juist!) – wat heeft de kerk in deze tijd met werk?

Heeft ze iets te melden?

Hoe kan zij – met de beeldtaal en de traditionele beroepen die de bijbel aandraagt – helpen om mee te denken?

Om dingen te zeggen die er toe zouden kunnen doen?

Om relevante voorstellen te doen die een Philips, een middelbare school, een makelaar, een accountant, een verwarmingsmonteur, een biologische boer, een AIO die zich met NANO technologie bezighoudt..., hoe zou de kerk naar al deze mensen, bedrijven, instellingen toe voorstellen kunnen doen die enigszins serieus genomen zouden kunnen worden?

Het is lastig.

Hoe kan de kerk helpen om christen te zijn op je werk, dat is vragen om moeilijkheden bij wijze van spreken.

Want snapt de kerk het wel?

Kan de kerk de aansluiting – vanuit de klassieke boodschap van heil en redding en hoe we ons leven inrichten – wel maken?

Het is niet zo eenvoudig voor de kerk.

Toch denk ik dat zij wel een aantal zaken naar voren kan brengen – ook in het huidige tijdperk – die voor werknemers en werkgevers (werkend Nederland zo gezegd), de moeite waard zijn om rekening mee te houden.

En dat op drie sporen.

Drie sporenbeleid

Als eerste: de bijbel heeft een duidelijke arbeidsmoraal.

Arbeidsethos komen we in de Schrift op tal van punten tegen.

Goed je best doen.

Niet de kantjes ervan af lopen.

Het zweet mag gerust van het gezicht afdruipen.

En denk niet alleen aan jezelf, maar ook aan je baas en aan je collega.

En, wees niet alleen bezig met winst maken.

Kijk uit dat je aanzien, of macht of de mammon niet te belangrijk gaat vinden.

Het tweede spoor dat de kerk kan volgen zit hem in het feit dat kerkmensen (of laat ik het iets breder zeggen: christenen) op de werkvloer, op het bedrijf of op school ZOUT kunnen zijn.

Een leesbare brief van Christus.

In hun doen en laten een houding tonen die van respect getuigt.

Respect tegenover God, onze Schepper, respect tegenover de medemens, respect tegenover het geschapene (waarbij het een interessante gedachte is om ook een chip 'als door God geschapen werkelijkheid te zien', vanuit de gedachte: haalt er maar uit, uit de aarde wat je wilt, wat je kunt, zorg dat je je ontplooit, als je mij er maar mee kunt dienen!).

Zoiets.

De houding van de rentmeester.

Goed omgaan met Gods schepping.

We hebben de aarde slechts in bruikleen.

En wat we ontvangen, laten we dat in dankbaar ook weer aan Hem – en vaak betekent dat: aan de ander die het hard nodig heeft – teruggeven.

Een ander element als het gaat om ZOUT zijn, is het getuigenis dat we met ons meedragen als het gaat om Gods reddende boodschap voor deze wereld.

Sommige mensen scheiden hun leven, in die zin dat ze geloof voor de zondag reserveren, of als ze hun kinderen naar de kinderclub brengen, maar op hun werk speelt het niet.

Niet echt.

Ik denk dat hier, als kerk, nog heel veel te winnen valt.

En vandaar natuurlijk ook zo'n initiatief als de drie avonden die in Nederland gehouden worden over het thema CHRISTEN ZIJN OP JE WERK.

Het is van groot belang om elkaar te helpen.

Om niet alleen buiten je werk christen te zijn, maar ook op en in je werk.

Daar valt nog een hoop toe te rusten.

Het is mijn idee dat de kerk zich heeft laten overrulen door de wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen van de laatste 50 jaar.

En in zekere zin zal dat al eerder begonnen zijn.

Wat moet de kerk zeggen over al die ingewikkelde dingen, die zover af lijken te staan van de samenlevingen die de bijbel tekent.

De bijbel met haar gewone beroepen.

Waar je het land, het koren en het gras nog ruikt.

Waar de mens – weliswaar als straf op de zonde, maar toch, er zit ook een bevredigende kant aan – in het zweet zijns aanschijns zijn werk verricht.

De kerk moet zich niet laten ringeloren.

De kerk heeft een boodschap.

Voor de dienstverlening, het bedrijfsleven, wat ook, voor werkgevers en werknemers.

En dan beginnen we dichtbij huis: hoe probeer jij op je werk niet alleen het rentmeesterschap uit te dragen, maar hoe kunnen we ook het licht van het evangelie helpen te verspreiden.

Dan kun je zeggen: daar is werk niet in de eerste plaats voor.

Dat zal waar wezen.

Maar je zult ze de kost moeten geven, al die mensen die door gesprekken met collega's aan het nadenken gezet zijn over Jezus.

Ik vermoed heel erg dat die mensen daar geen ingewikkelde manoeuvres voor hebben hoeven uit te halen. Ik vermoed heel sterk dat de Heilige Geest christenen

zo geleid heeft dat op een natuurlijke manier dingen ter sprake gekomen zijn. Je zou het zelf niet hebben kunnen verzinnen dat het zo ging.

Het gaat om het geloof dat God ons ook op het werk wil gebruiken.

Niet op een sneaky manier.

Dan klopt er iets niet.

Maar wel vanuit de gedachte dat we christen zijn in ons hele leven.

En dat we bewogen zijn over anderen.

Speciaal degenen van wie we weten – of het vermoeden hebben – dat ze Christus nog niet kennen als hun Heer en Redder.

Of die snakken naar warm menselijk contact.

Denk eens aan de nieuwe Nederlanders.

Laten we als kerk die vraag agenderen en vragen: beste werknemers (of werkgevers): hebt u het verlangen om richtingaanwijzer naar Christus te zijn.

Of speelt dit verlang niet?

Of ziet u allerlei belemmeringen?

Enz.

Laten we elkaar toerusten om ZOUT te zijn op ons werk.

Het eerste spoor was het arbeidsethos waar de bijbel over spreekt en dat aan actualiteit – ook al spreken we over een hoogontwikkelde samenleving – nog niets heeft ingeboet.

Ik denk zelfs dat je kunt zeggen: het wordt hoog tijd dat we deze bijbelse noties weer onder het stof vandaan halen.

Zoals mensen als Johan Wagenaar en Lans Bovenbergen onlangs gedaan hebben.

Wat me bij het derde spoor brengt: wat is het grote perspectief waarin we werk zien?

Hetgeen ons terugbrengt bij het begin van het verhaal, toen we het hadden over zingeving en je energie kwijt kunnen.

Energie ontlenen aan je werk ook.

Wat is het grote geheel van ons bezig zijn hier op aarde, en welke rol speelt werk daarin?

Natuurlijk moet er geld in het laatje komen.

Ik kan me er iets bij voorstellen als mensen als Doekle Terpstra – met alle goede bedoelingen een ook met recht van spreken – stellen dat we terug moeten naar de economie van het genoeg (zoals Goudzwaard enkele tientallen jaren geleden al gezegd heeft), maar natuurlijk begrijp ik ook een Rik van der Ploeg, die in een confrontatie met Terpstra in een uitzending van Pauw & Witteman uitroept: meneer

Terpstra: in vredesnaam, roep de mensen niet op om nu nog meer te matigen, de mensen moeten kopen, anders klapt de hele economie in elkaar.

We zitten met een systeem.

Slutelen aan de fundamenten (NU) kan zelfs desastreus zijn.

Waarmee ik niet wil aangeven dat Terpstra in de kern geen gelijk heeft: natuurlijk moeten we als christenen in Nederland voorop lopen in het uitdragen van de boodschap van de economie van het genoeg, in: het kan best een onsje minder, matiging, soberheid, en – niet te vergeten – hoe stellen we ons op tegenover degenen die het veel minder hebben dan wij (in ons eigen land, maar vooral ook over de grenzen, er is zo ontzaggelijk veel armoede).

We leven in een ingewikkelde wereld.

Dingen luisteren heel nauw.

Ik denk dat we, ook als christenen, meer in processen moeten denken.

Maar daar dan ook mee aan de gang gaan.

Laten we het op de agenda zetten: mens, waar doen we het allemaal voor, dat werken, carrière maken, ons bedrijf uitbreiden, mee willen doen?

Gaat het ons om de poen?

Om een derde en vierde vakantie?

Om weer een nieuwe keuken omdat we ons anders gaan vervelen of geen indruk kunnen maken op onze vrienden?

En meer op macroniveau: gaat het ons er alleen om ons nog verder te verrijken?

Een nog hogere levensstandaard te bereiken?

Is het niet zo dat de Schrift heel ons doen en laten – ook ons werken – stelt in het perspectief van bezig zijn voor Gods aangezicht?

Om ons te ontplooiën, inderdaad, God gunt ons heel wat.

Fantastisch hoe vaders en moeders – vooral in 3^e wereldlanden – er alles voor over hebben dat hun kinderen naar school kunnen gaan, en het straks beter kunnen hebben dan zij.

Maar bij al ons bezig zijn: beseffen we dat het gaat om Gods koninkrijk.

Dat naderbij komt.

God die bezig is een beweging te maken in deze wereld waarin hij ons, mensen, wil meenemen?

Een beweging die betrokken is op Christus, op zijn koningschap?

God wil met ieder mens in een liefdevolle, duurzame relatie staan. God wil dat we ook zelf liefdevol en bewogen zijn naar onze medemens toe.

Dat deze dingen niet meer zouden passen in onze huidige tijdgeest is onzin.

Ik denk zelfs dat er veel behoefte aan is, om de dingen op dit niveau te bekijken en te beleven.

Laten we elkaar helpen om christen te zijn op het werk.

En laten we als kerk niet bang zijn om het goud/zout dat we hebben, aan de man te brengen.